

بسمه تعالی

تبیین رابطه مالی شرکت ملی نفت ایران و دولت

دکتر علیرضا صالح

عضو هیأت عامل صندوق توسعه ملی

بهمن ۱۴۰۱

۱- برنامه اصلاح نظام مالیه نفت و گاز

۱-۱- تاریخچه شرکت ملی نفت (پیش از انقلاب اسلامی)

- پیش از انقلاب اسلامی، شرکت ملی نفت ایران مانند سایر شرکت‌های دولتی ذیل وزارت اقتصاد اداره می‌شد و وزارت نفت وجود نداشت.
- شرکت ملی نفت، همانند یک شرکت دولتی علاوه بر پرداخت مالیات بر عملکرد خود و شرکت‌های وابسته، سود سهام را به دولت می‌پرداخت و بهره مالکانه طرف‌های قرارداد با شرکت را پس از کسر ذخیره عمومی به دولت واریز می‌نمود.
- منابع درآمدی شرکت ملی نفت نیز شامل سود ویژه‌ای که از فروش فرآورده‌های نفتی اعم از داخلی و خارجی و فروش گاز طبیعی و صادرات نفت خام کسب می‌شد، همچنین سود سهام سرمایه‌گذاری‌های خارجی در بخش نفت و گاز و بهره مالکانه کنسرسیوم‌های شرکت‌های بهره‌بردار و تولیدکننده (۱۶.۶۷ درصد کل فروش شرکت‌های بازرگانی) و نیز درآمدهای حاصل از عملیات قراردادها می‌شد.

۱- برنامه اصلاح نظام مالیه نفت و گاز

۱-۲- تاریخچه شرکت ملی نفت (پس از انقلاب اسلامی)

پس از انقلاب اسلامی، رابطه مالی شرکت ملی نفت ایران و دولت به سه دوره تقسیم می‌گردد:

▪ ۱۳۵۸-۷۸ بر اساس تبصره ۳۸ قانون بودجه سال ۱۳۵۸ (تبصره دائمی):

در این دوره کلیه درآمدها به حساب خزانه‌داری کل واریز می‌شد، بهره مالکانه حذف، شرکت‌های خارجی نیز اخراج شدند. آن شرکت شدیداً به درآمدهای ناشی از فروش داخلی فرآورده‌ها و بودجه عمومی کشور وابسته شد.

▪ برنامه سوم توسعه:

از سال ۱۳۷۹ به بعد، کل درآمدهای حاصل از صادرات فرآورده‌های نفتی، گاز و میعانات گازی برای اجرای طرح‌های سرمایه‌ای به شرکت ملی نفت داده شد و برای تأمین نیازهای داخلی، فروش داخلی نفت خام، فرآورده و گاز طبیعی نیز در اختیار آن شرکت قرار گرفت.

▪ برنامه چهارم به بعد:

از سال ۱۳۸۴ به بعد، قسمتی از منابع حاصل از صادرات نفت، به آن شرکت تعلق گرفت و مابه‌التفاوت قیمت فروش تکلیفی نیز در ابتدا از حساب ذخیره ارزی و سپس در قالب قانون هدفمندی یارانه‌ها ساماندهی گردید و رابطه مالی طرفین در تبصره‌های بودجه سنواتی مشخص گردید.

۱- برنامه اصلاح نظام مالیه نفت و گاز

۱-۳- رابطه مالی شرکت ملی نفت ایران و دولت

پس از انقلاب اسلامی با تشکیل وزارت نفت، شرکت ملی نفت ایران تحت نظر این وزارتخانه قرار گرفت و عملاً هویت شرکتی خود را از دست داد.

با پذیرش این موضوع که شرکت ملی نفت ایران، عملیات اکتشاف، تولید و فروش نفت و گاز که به عنوان انفال محسوب می‌شود، را انجام می‌دهد، ضروری است نسبت‌های مناسبی از فروش نفت و گاز بین ذینفعان مشتمل بر حاکمیت (دولت و صندوق توسعه ملی) و شرکت ملی نفت بعنوان مدیریت اکتشاف، تولید و فروش تقسیم گردد به‌گونه‌ای که علاوه بر تولید و صیانت از مخازن توسط شرکت ملی نفت، سودآوری آن شرکت نیز بعنوان پیش فرض قلمداد گردد.

مدل بهینه پیشنهادی آن است که سازوکار بهره مالکانه را دنبال کنیم.

بر این اساس می‌بایست بهره مالکانه به‌گونه‌ای محاسبه گردد که درصدی از فروش بوده و با اعطای آن به حاکمیت (دولت و صندوق توسعه ملی)، سهم آن شرکت به اندازه‌ای باشد که علاوه بر پوشش هزینه‌های جاری و سرمایه‌ای، شرکت ملی نفت در هیچ برهه‌ای از زمان زیان‌ده نباشد.

۱- برنامه اصلاح نظام مالیه نفت و گاز

۱-۳- رابطه مالی شرکت ملی نفت ایران و دولت

□ در اوایل دهه ۸۰ شمسی، مباحث مربوط به بهره مالکانه نفت و گاز وارد برنامه چهارم توسعه شد و با وجود اینکه این ماده در مجلس ششم تصویب شده بود، شورای نگهبان آنرا مبهم دانست و با ارجاع دوباره آن به مجلس، نهایتاً این ماده از لایحه برنامه چهارم توسعه حذف گردید. متعاقباً از سال ۱۳۸۴ به بعد یک رابطه مالی ناقص در قانون بودجه سنواتی تعیین شد. ایراد این رابطه آن بود که مجلس می توانست سالانه آنرا تغییر دهد.

□ در لایحه برنامه چهارم توسعه، مقرر شده بود که ۵۰ درصد عایدی از محل فروش نفت و گاز، به یک صندوق توسعه‌ای تعلق گیرد، ۲۵ درصد فروش نفت و گاز بعنوان یک مالیات ویژه در اختیار دولت باشد و ۲۵ درصد باقیمانده نیز به عنوان درآمد شرکت ملی نفت بوده و مالیات عملکردی و سود آن شرکت نیز متعلق به دولت باشد. (تعیین این درصدها قابل بحث کارشناسی است)

با انجام این مهم (بهره مالکانه)، می توان آزادی اختیار و انتخاب را به شرکت ملی نفت اعطا نمود تا آن شرکت متناسب با شرایط فنی و تکنیکی هر میدان، رابطه نوع قرارداد، نوع سرمایه‌گذاری و تقسیم عایدات بین آن شرکت و سرمایه‌گذاران را تنظیم نماید.

۱- برنامه اصلاح نظام مالیه نفت و گاز

۱-۴- حکم پیشنهادی در خصوص اصلاح نظام مالیه نفت و گاز

رابطه مالی و نحوه تسویه حساب بین دولت (خزانه‌داری کل کشور)، وزارت نفت از طریق شرکت تابعه ذیربط و صندوق توسعه ملی، به شرح ذیل تعیین می‌گردد:

۱- وزارت نفت از طریق شرکت دولتی اصلی تابعه ذیربط مکلف است دریافتی‌های حاصل از صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی اعم از صادرات هر سال و سال‌های قبل را بلافاصله به حساب‌های بانک مرکزی ج.ا.ایران واریز نماید.

۲- بانک مرکزی ج.ا.ایران مکلف است هر ماه معادل ۴۰ درصد از وجوه حاصله در سال اول و افزایش سالانه دو واحد درصد در سال‌های بعدی را تحت عنوان بهره مالکانه (بعنوان سهم صندوق توسعه ملی) به حساب‌های معرفی شده از سوی آن صندوق واریز نماید.

۳- بانک مرکزی ج.ا.ایران مکلف است هر ماه معادل ۳۵ درصد از وجوه حاصله در سال اول و کاهش سالانه دو واحد درصد در سال‌های بعدی را تحت عنوان مالیات ویژه بر انفال (بعنوان سهم دولت) به حساب‌های مشخص شده در قوانین بودجه سنواتی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نماید.

۴- بانک مرکزی ج.ا.ایران مکلف است هر ماه معادل ۲۵ درصد از وجوه حاصله را تحت عنوان درآمد شرکت ملی نفت به حساب‌های معرفی شده از سوی آن شرکت واریز نماید. در پایان سال مالی، کلیه مبالغ مربوط به مالیات و سود سهام شرکت ملی نفت تحت عنوان درآمد دولت به حساب خزانه‌داری کل واریز می‌گردد.